

problémákat. Nem mellőzte ugyan a történelmi áttekintéseket sem, de a hangsúly rendezes az anyagból és technikából folyó eljárások taglalásán volt. Hangja éles és szarkasztikus, ha a propaganda érdekében úgy látja célszerűnek. Gyakorlati eredménye működésének a zebegényi falusi templom volt. Itt nem bocsátkozhatunk ennek az eredménynek mérlegelésébe, de annyit meg kell jegyeznünk, hogy a népieskedés erőltetése sokszor elhomályosítja a liturgiai helyességre és a gyakorlati szükséglet kielégítésére való törekvéseket. Magyar népies templomépítési hagyományokról pedig szó sincs. E hiányok azonban annak a kornak irányából folynak és így menthetők.

Az egyházművészet a háború után újult meg igazán és pedig azoknál a nemzeteknél, amelyek a háború elvesztése folytán fokozottabb mértékben érezték a spirituális értékek fontosságát a népek életében. A németeké a kezdeményezés dicsősége, a franciáknál a Perret-testvérek kísérletei csak az anyagnak, a betonnak és vasnak újszerű alkalmazásában nyilvánultak meg, a templomok alapformái azonban még a gótikában gyökereznek. A németeknél is volt kezdetben ilyen természetű megoldás, például a gót esillagboltozatnak a beton nyelvére való fordítása, de csakhamar radikálisan elvetik a régi formákkal való kacérkodást és megszületnek a parabolikus ívek sorozatai folytán barlangszerűen ható templombelső, amelyek a liturgia törvényeit szigorúan respektálják, az oltárra és szószékre való akadálytalan rálátást biztosítják és számtalan olyan gyakorlati részletet valósítanak meg, amelyet csak az egyház templomi életét tökéletesen ismerő művész valósíthat meg. A felszerelésnél kerülnek

minden ráakott dísz, hanem a szépséget a felhasználni anyag természetéből igyekeznek kifejleszteni. Újabban két irány kezd állandósulni. Az egyik a modern anyagok és szerkezetek diktumait könyörtelen következetességgel figyelni és alkalmazza a templomokra. Ezek a modern profán művészetből indultak ki és léptek a szakrális területre s azért ridegebbek és nem tudták még feltétlenül megnyerni a hívó közönség tetszését. A másik a hagyományokat tiszteli és az egyházművészet multjának eredményeihez szervesen hozzá akar kapcsolódni s a helyi körülményekhez alkalmazkodni, de egyébként teljesen modern gondolkodású. Ezek a melegebbek és intimebbek. Övék a jövő. Clemens Holzmeister, Albert Bosslet, Martin Weber és a protestánsoknál Bartning, csak néhány jelentősebb név a sok közül.

A modern egyházművészeti irányok hozzánk is eljutottak és a fiatal művésznemzedék részéről tehetséggel párosult lelkes felkarolásban részesültek. A templomépítő dilettantizmus és esőkönyös maradiság világában nehéz a sorsa az újítóknak. Ez a cikk nem akar polémiát provokálni, tehát neveket nem említ és összehasonlításokat nem tesz. Azt azonban biztosra veszi, hogyha a tehetséges modernnek el fognak merülni a liturgia tanulmányozásában és komoly tapasztalatokra tesznek szert a valódi egyházművészeti szükségletek körében, akkor hamar le fogják győzni azt az idegenkedést, mely alkotásaikat most még fogadja és a közönség is észre fogja venni, hogy a megszokásnak rabja volt, mikor az állítólagos „egyházias“ formákkal takargatott liturgiai és művészeti törvénytelenéseket pártolta velük szemben.

IPARMŰVÉSZET ÉS ISKOLA

Írta: Ifj. báró WLAŠSICS GYULA DR. h. államtitkár

Nemrégiben kimutatást kértem az Orsz. M. Kir. Iparművészeti Iskola érdemes igazgatójától az iskola végzett növendékeinek az életben való elhelyezkedéséről. A bemutatott nagyon érdekes statisztika eredménye örvendetes módon igazolta az iskola létjogosultságát; kitetszett, hogy fényesen betölti a hivatását: a magyar iparművészet őrhelyeit mindenütt megfelelő felkészültségű erővel látja el és ezek a megnyilvánuló igényeket tökéletesen kielégítik.

Abban nincs hiba, hogy gazdagon fel vagyunk szerelve termékeny, kiművelt tehetségekkel. Baj csak a külföldi piac, másrészt a belföldi közönség meghódításának tervszerű előkészítése körül jelentkezik. Az Orsz. M. Iparművészeti Társulat mindkét irányban jelentékeny erőfeszítéseket tesz. A nemzet háláját érdemli meg ezekért. Kivált a külföldi piac megteremtésén fárado sokat hatalmas pártfogója, a kereskedelmi miniszter segítségével. Ami azonban a magyar piac iparművészeti igényeit illeti, e tekintetben az igazi segítséget csak az adhatja meg, ha a magyar közönség otthonkultúrája a kívánatos mértékben kifejlődik. Ez pedig az iskolai

tömegnevelésben csak a művészi nevelésnek az eddiginél erőteljesebb kihangsúlyozása által valósítható meg.

Az iskolán kívüli népművelés szerveinek is fontos szerepük jut, hiszen arra kell vállalkozniok, hogy betöltsék a hézagokat, melyek e téren jelentkeznek. De az otthonkultúrára való nevelés feladata elsősorban az iskolára hárul. Ezért olyan fontos már a tanítóképzőkben gondot fordítani arra, hogy akikre a magyar jövő előkészítését bízunk, e tekintetben is megfelelő vertezettséget kapjanak. És hogy minden mód megadassék az iskola számára, a szépérvék fejlesztésére.

Szegénységünkben, sajnos, nem szolgál nagy megnyugtatásunkra az a megállapítás, hogy a gyermek szépérvékének fejlesztésénél elsőrendű fontossága van az iskolaépület és az iskolaterem izléses kiállításának.

Amit az ifjúsági irodalomra szoktak mondani, hogy a gyermeknek a legjobb is csak elég jó, — nem régóta érvényesül ezen a téren. Nem régen még az iskolaépület volt a község legsivárabb épülete. Újabban az egész világon növekvő gondot

fordítanak arra, hogy azt számottevő költségemelés nélkül, hivatott művészi erők közreműködésével izlésessé, lakályossá, színössé tegyék.

A szépérzék fejlesztésénél, valamint a művészet iránt való érdeklődés felkeltésénél jelentékeny szerepük jut az iskolai faliképeknek is. A régi és új mesterek legjobb alkotásairól készült jó reprodukcióknak — s talán eredeti műtárgyaknak is, melyek többnyire magyarázat nélkül is hatnak — feltétlenül helyük van az iskola falán, ahonnan bizonyosan átvándorolnak a lakásokba is.

Egyéb pedagógiai célzata mellett — például a történelmi érzék fejlesztése mellett — az iskolai falikép legyen művészi is. De a szemléltető oktatás különböző eszközei mellett figyelemreméltó az iskolakönyv, a képeskönyv és a játék artisztikumai is.

Az iparművészeti nevelésben az iparművészetnek a népművészettel való kapcsolatára állandóan figyelemmel kell lenni. Ahol van népművészeti, háziipari hagyomány vagy nyomai fellelhetők, az elemi iskola kézimunka- és rajztanfolyámát ehhez kell alkalmazni, hogy megóvjuk a tradíciót és megtöltsük a gyermek lelkét szűkebb hazája művészetével, megismertessük az ottani technikákkal. Így a nemzeti formavilágba elmerülve, természetükké válik a nemzeti szépségért való rajongás. Nemesak szeretni, gyűjteni fogják tehát a nemzet lelkének, játékos kedvének remekait, hanem az ősi nyilatkozások organikus továbbfejlődését is biztosítják. Mindenesetre pedig olyan gazdag otthonkultúra kifejlődését mozdítják elő, mely legbiztosabb melegágya lesz a magyar iparművészet kivirágzásának.

ÉPÍTÉSZELET ÉS IPARMŰVÉSZELET

Írta: Dr. Lovag YBL ERVIN min. o. tanácsos

Az építészet csak a mostani stílusában vonta le teljesen a változott korszellemnek, a higiénikus és racionális követelményeknek, továbbá a változott építőanyagoknak összes követelményeit. Megváltozott a szellem és az anyag, kell, hogy a forma is tökéletesen átalakuljon. A század fordulója körül még nem érett meg ennyire a helyzet, a szecesszió modernjeinek építészeti újításai csak a felületen mozogtak, az arányokat, a vonalvezetést, az ornamentikát újították meg, de lényegében híven kitarítottak a régi elveken nyugvó stílusok mellett. Akkor még nem voltak olyan égetően fontosak a racionális építés követelményei, mások voltak az építkezések pénzügyi feltételei és nem voltak olyan fejlettek az igények sem. Még szó lehetett arról is, hogy az építész nem föltétlenül szükséges díszeket alkalmazzon, csak egyesek voltak olyan bátrak, hogy már a világháború előtt leszámoljanak a modern korszellem követelményeivel. A mélyebben látók megérezték, hogy el kell következnie a gyökeres stílusmegújulásnak, mely nemesak az építészetet formálja át tökéletesen, hanem kihát a többi művészetre is. Nálunk Lajta Béla művészetében jutott kifejezésre ez a törekvés, egyes alkotásai már akkor olyan határozott mértani testekben épültek fel, mint a mostani építészeti művek. Architektúrája határozott előfutárja a mai stílusnak, az ornamentikája a tektonika kereteibe illeszkedik.

Az építőművészetnek ez az átalakulása — különösen kezdetben, a legradikálisabb megoldásokban — nem kedvezett az iparművészetnek. Mikor mindenütt a síma, egyszerű síkok, a praktikumból fejlesztett formák uralkodnak, mikor eltűnt az ornamentika, az iparművészet szerepe is kisebb lett, megjelenése leegyszerűsödött. Különösen kiélezte a helyzetet az építészet domináló elsőbbsége, amit majdnem egy százados ingadozás után visszahódított magának. Ismét az építészet az anyaművészet, neki van a festészet, szobrászat, iparművészet alárendelve, az építészet diktálja a mai stílus alap-

elemeit. Megszűnt a különálló élet, amelyet a materiális szellemet kifejező naturalista-impresszionista festészet és az eklektikus architektúra folytatott a múlt század második felében és amely magában a festészetben és szobrászatban is szakadást okozott a kor szellemét vagy az építészet eklektikus ízlését követő irányok között. Ameddig kizárólag a valószerű természet szemlélet, az optikai benyomás vezette az ábrázoló művészeket, nem lehetett ezeken segíteni, de azonnal megváltozott a helyzet, mihelyt a stíluskeresés vette át az uralmat. A mértani testek értelmében való stilizálás először a festészetben, mint a kor szelleme iránt legérzékenyebb művészetben jelentkezett, hogy később meghódítsa tulajdonképeni birodalmát, az építészetet. A kubizmus a festészetben csak stílusáramlat, átmeneti állapot lehetett, szükségképen visszahatás volt az impresszionizmus laza, szabados optikájára, az építészetet azonban teljesen átalakította. Az architektúra tette látszólag a legmerészebb ugrást, ő számolt le legkövetkezetesebben a bizonytalan stíluselzárásokkal, de egyszersmind ő jutott leghamarabb a biztos révbe is. Olyan alapvető értékű megoldásokat hozott, hogy rövidlátás lenne mostani állapotát a szecesszió idejében való felületi tapogatódzással összehasonlítani. Az új stílus megszabadította az építészetet a ráaggatott ornamentikától, visszavezette az alapvető térformákra. Az egyéniség érvényesülését a közösséggel szemben háttérbe szorította, típusokat teremtett, mert — a kor szelleme szerint — az építészet nem az individuum, hanem a kollektivitás művésze.

A művészetek közötti szoros stílusegység természetesen nem megy odáig, hogy megszüntetné a naturalisztikus szemléletű festmények, szobrok lehetőségét, de mindegyiket igyekszik a maga stílusában áthangolni. Még nagyobb a hatása az iparművészetre, mely nem dolgozik szükségképen valószerű elemekkel. A figurális és a természetet utánzó motívumokat az iparművészetben könnyen